

פרשת וישב תשפ"ב

מישבטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

טעה וקנה מוצר שלא היה במבצע

שאלה

בחנות הסופר השכונתית נשארה במקרר כמות גדולה של מעדנים, שתאריך התפוגה שלהם הוא בעוד יומיים. לפיכך, כדי שלא יפסיד, עשה בעל הסופר מבצע שהקונה חמש יחידות ומעלה - ישלם חצי מחיר, מבלי לפרט את הסיבה. את השלט של המבצע תלה בצד המקרר סמוך למעדנים.

אחד הקונים שראה את השלט קנה עשר יחידות, ולקח את אותו סוג מעדנים ומאותה חברה, אלא שלקח מאלו שהיו מונחים במרכז המקרר, ושעליהם התברר מאוחר יותר, שהם היו מהסחורה החדשה, ולגביהם לא היה מבצע. והנה הקונה שילם עבורם כפי המחיר המוזל, ורק כשהגיע לחנות שלושה ימים לאחר שנגמר המבצע, נודע לו מהטעות שקרתה.

קעת ברצונו לדעת, האם עליו להוסיף כסף על קנייתו, מאחר ולטענתו, לא היה כתוב בפתק בפירוש שהמבצע תקף רק על המעדנים הסמוכים לפתק, ואם היה יודע שאין מבצע על מה שקנה - לא היה קונה אותם, אלא את המעדנים שבמבצע.

תשובה

(א) עבור המעדנים שאכל הקונה ביומיים הראשונים - הוא פטור מלשלם תוספת במחיר לבעל החנות. לכן אם אכל את כולם ביומיים אלו - אינו חייב לשלם מאומה.

(ב) לגבי המעדנים שאכל מהיום השלישי ואילך, אם הוא מודה שדרכו לקנות מעדנים מסוג זה - יצטרך לשלם עבורם מחיר מלא.

אולם אם לטענתו לא היה קונה אותם במחיר מלא - יצטרך לשלם עבורם שני שליש ממחירם המלא.

מקורות

1. מבואר בגמ' ב"מ (מב): גבי אדם שהפקיד אצל חברו חומר גלם שממנו עושים שכר. והשומר הניחו בצד ימין שבחדר, אולם היה לשומר חומר דומה ששייך לו שהיה מונח בצד השמאלי של החדר. למחרת אמר השומר לפועל להביא לו את חומר הגלם שבצד השמאלי לצורך עשיית שכר עבור עצמו, אבל הפועל לקח את חומר הגלם שנמצא בצד הימני שבחדר, מה שהופקד אצלו לשמירה. ומאחר והשומר לא ידע מהטעות, עשה את השכר מהחומר שקיבל שלבסוף החמיץ, כך שלא נגרם לשומר כל תועלת מהשימוש בחומר שקיבל לשמירה.

ואומרת שם הגמ' ביחס לפועל, שלמרות ששינה - הוא פטור מלשלם למפקיד על הפסד הפיקדון. מאחר וטוען הפועל, מכיוון שבעה"ב לא אמר לי בפירוש להביא לו רק מהצד השמאלי ולא מהצד הימני, לכן לא ידעתי שיש לו איזה שהוא נפ"מ מאיזה מקום לקחת את חומר הגלם, ולכן לא פשעתי במעשי, וממילא אני פטור מלשלם עבור הנוק שנגרם למפקיד מחמתו. ומוכח מהגמ' וכך גם נפסק בשו"ע חו"מ (ס"ד) רצא, (כה) שהפועל צודק בטענתו ולכן הוא פטור מלשלם. וע"ש בש"ך (ס"ק לט), ובנתיבות בחידושים (ס"ק לט) שהביאו להלכה, שהפועל פטור אפילו אם חומר הגלם היה מונח בחדר אחר או במקום מרוחק יותר.

לאור האמור, בנידון דנן צודק הקונה בטענתו - שלא היה צריך להעלות בדעתו שהמבצע קיים רק על המעדנים שבסמיכות לשלט, ובפרט שהמעדנים שלקח היו מונחים באותו מקרר אלא מרוחקים יותר, שוודאי אין כל פשיעה במעשהו, ולכן אינו נחשב מזיק לבעה"ב. וא"כ נמצא, שבעל החנות הוא זה שהפסיד לעצמו במעשיו, ואילו הקונה נהג כשורה. ולכן אם היה לוקח מעדנים מחברה אחרת ובטיב מעולה, ולכן הם נמכרים במחיר יקר יותר, היה מקום לדון האם ניתן לחייבו מדין נהנה, ועיין לקמן במקורות במס' 2 ואכמ"ל. אולם בנידון דנן מכיוון שהיו מאותה חברה, וכן, ביומיים שאכלם היה להם את אותו הטעם כמו המעדנים שהיו במבצע, נמצא שהקונה לא קיבל הנאה נוספת באכילתם, ולכן הוא פטור מלשלם עבורם.

2. מהיום השלישי ואילך - אין לקונה טענה, שאם הייתי יודע מהמבצע הייתי קונה רק את המעדנים הראשונים, כי הם הרי לא היו נמכרים יותר, וגם אסור לו לאוכלם, לפיכך הנידון לחייבו הוא רק בגלל שנהנה מממון של השני, ולכן אפילו אם לא פשע במעשיו, ישלם לבעל החנות עבור ההנאה שממונו גרם לו.

לפיכך אם הוא מודה שדרכו לקנות מעדנים מסוג זה, במקרה זה ישלם עבורם מחיר מלא כמו שהיה קורה לו אם היה מגיע ביום השלישי לחנות לקנותם, שאז היו נמכרים רק המעדנים החדשים במחירם המלא. אולם אם טוען שבמחיר מלא לא הייתי קונים, אמנם מאחר ונהנה באכילתו מממון ששייך לחבירו, לפיכך ישלם עבורם שני שליש משוויים, וכמו שרבא אמר בגמ' בב"ק (ק"ב). לגבי יתומים שאכלו בטעות בשר שחשבו שהיה שייך לאביהם, והתברר להם לבסוף שאביהם קיבלו בתור פיקדון בלבד, וכך גם נפסק בשו"ע חו"מ (ס"ו שמו"ד). והטעם לכך הוא - מסבירים חז"ל, כי כך היא הדרך של בנ"א לשלם עבור קניית אוכל בזול כמבואר שם בסמ"ע (ס"ק ט) וע"ש כי קצרתו.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

יהודה - אורו של משיח

"ויהי בעת ההיא, וירד יהודה מאת אחיו" (לה, א)

א. היכן החל גילוי אורו של המשיח

במדרש רבה (פה, א) כתוב על הפס' הזה: רבי שמואל ב"ר נחמן החל לבאר פרשה שתנומה זו. נאמר בירמיהו (כט, יא) "כי אנוכי ידעתי את המחשבות". שבטים היו עסוקים במכירתו של יוסף, יעקב היה עסוק בשקו ובתעניתו [על אובדן יוסף]. ראובן היה עסוק בשקו ובתעניתו [על חטאו בנידון בלהה]. יהודה ירד לקחת לו אשה. והקב"ה - מביא אורו של משיח. שעד שלא נולד המשעבד הראשון [כלומר - פרעה מלך מצרים] נולד הגואל האחרון [כלומר - שורשו של מלך המשיח] ע"כ. כלומר, התורה הקדימה את סיפור נישואי יהודה ולידת פרץ זרחה, לפני הסיפור על חיי יוסף במצרים. היות והקב"ה מקדים תרופה למכה, ולכן הוקדמה לידת פרץ שממנו עתידים להיוולד דוד ושלמה המלך, ובהמשך ייוולד מזרעם מלך המשיח. ופרשה זו צריכה להיכתב בתורה לפני הסיפור על ירידת יוסף למצרים, שתגרוור אחריה את ירידת כלל ישראל למצרים, וששם תתחיל הגלות הראשונה.

ולכאורה מהראוי שנתבונן, מה הקשר בין תחילת דברי המדרש על טרדת יעקב ובניו בצרותיהם, להבאת אורו של משיח?

ב. סיבת מלחמת החורמה של הס"מ בנשמת המשיח

כלל אמרו חז"ל, וכן כתוב בזוהר הקדוש, מכיוון שתיקון העולם הסופי יהיה בזמן מלך המשיח, שאז כל ישראל יעבדו את הקב"ה בשלימות מבלי לחטוא, וכן יבנה בזמנו ביהמ"ק כמבואר באריכות ברמב"ם בהל' מלכים (פרקים יא-יב). וממילא בזמנו - כל הרשעה כולה כעשן תכלה, כי הקב"ה יעביר ממשלת זדון מהעולם, שזה כולל את הס"מ וכל המסייעים בידו בשמים ובארץ, וכפי נוסח התפילות שבשמו"ע של ר"ה ויוהכ"פ. לפיכך הס"מ מנסה בכל כוחו לקטרג ולמנוע את הולדת שורשו של המשיח. לכן כדי שלא יצליח בקטרוגו, חייבים להביא את אורו ושורשו של המשיח באופן שהס"מ לא יבחין בכך. כלומר - ליצור לו מצב של היסח דעת גדול. או ליצור אופנים שהוא יהיה בטוח, שמזיווג שנראה שנעשה בצורה לא טובה, ובניגוד לקדושת ישראל - משם ודאי לא יצמח זרעו של המשיח, שצריך להיות האדם הגדול והקדוש ביותר בבריאה, ולכן הס"מ לא ימנע מזיווג זה מלהתקיים. וכלשון הגמ' בסנהדרין (א"ט) שלוש באים בהיסח הדעת: משיח, מציאה, ועקרב. וכך גם כתוב בזוהר הקדוש (ח"א דף קעב):

לאור האמור נבחין להלן בס"ד את האמור בתנ"ך ובמדרשי חז"ל, ביחס לנשמתו של המשיח. ונראה מעט מנפלאותיו של הקב"ה, כיצד למרות ניסיונותיו הנואשים של הס"מ למנוע מהולדת שורשו של דוד המלך, לא עלה הדבר בידו, ודבר ה' יקום לעולם.

ג. מאיזה שבט חייב לבוא המשיח

תחילה נתחיל מהצד של הזכרים. יסוד היסודות הוא - שמלכות ישראל שממנה יבוא מלך המשיח, הינה מזרעו של יהודה בלבד. וכלשונו של יעקב אבינו בפ' ויחי (מט, ט) "לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו, עד כי יבוא שילה [ופי' רש"י] - שהוא מלך המשיח - שהמלוכה שלו] ולו יקחה עמים" [ופי' אונקלוס - עד שיבוא מלך המשיח, שלו ישתעבדו כל האומות]. והנה האמא של יהודה היתה לאה אמנו, ובגדלותה העצמית - שם נמצא שורש כוחו של מלך המשיח מצד הזכרים, כי היא הנחילה והורישה ליהודה חלק מתכונותיה המיוחדות. לכן ננסה מעט להתבונן באורחות חייה של לאה אמנו.

ד. תרומתה המכרעת של לאה אמנו לגדלותו של המשיח

כתוב בפ' ויצא (טז, טז) "ועיני לאה רכות" ונאמר במדרש רבה שם (ע, כט) שהובא בקצרה בפ' רש"י: שענינה היו רכות מבכיה. שהיו אומרים: כך הם התנאים, הגדולה [לאה] תינשא לגדול [לעשו]. והקטנה [רחל] תינשא לקטן [ליעקב]. והייתה לאה בוכה ואומרת: יהי רצון שלא אפול בגורלו של עשו. ומרוב בכייתה נשרו ממנה ריסי עיניה, שזה פגם ביופייה. ואמר על כך רב הונא: קשה היא התפילה [כלומר - כוחה גדול] שביטלה את הגזירה, ולא עוד, אלא שקדמה לאחותה ע"כ. כלומר, בשמים היתה גזירה מיום בריאת העולם, שלא תינשא לעשו, ואם כך היה קורה - ודאי שלא היה נולד מהם יהודה, שהרי שרו של עשו הוא הס"מ עצמו כמבואר ברש"י (לב, כה). נמצא שעל פי חשבונות שמים - לא היתה אפשרות שייולד מלך המשיח. אלא שלא אמנו ע"י תפילתה במסירות נפש ובדמעות שליש עד ששינו את מראה, הצליחה בכך לעקור את הגזירה, ולזכות להינשא ליעקב.

והנה מאחר והמשיח צריך להיולד רק מיהודה, ויהודה חייב להיולד רק מלאה ויעקב, לכן הס"מ מצידו ינסה למנוע שיהיו נישואים אלו. לפיכך סובב הקב"ה שהם ייעשו בחושך ובערמה, כמבואר שם במדרש (ע, ט), ובהטעיית יעקב שחשב שנושא את רחל, ולכן רק על דעת רחל חשב בהזווג עמה. וכל זה נעשה כדי שהמקטרג יסיח דעתו מנשואים אלו שנעשו בניגוד להלכה, מאחר וזה דומה לכן תמורה, וכפי שמבואר בשו"ע אור"ח (ס"ו, רמ, ב-ג). ולאחר שהמקטרג ראה שעדיין יעקב לא מגרש את לאה, הוא עקב אחר שלושת הילדים הראשונים שנולדו ללאה, וראה שלמרות גדלותם - אבל מהם לא ייצא המשיח. ומאחר ואמרו חז"ל במדרש שם (עא, א), שהאמהות היו נביאות וידעו שיעקב יישא ארבע נשים, וא"כ כל אחת מהן תלד שלושה ילדים בלבד. נמצא שע"פ הטבע - לאה לא תלד יותר ילדים מיעקב. והיות ורק ממנה יכול להיולד שורשו של המשיח, לכן מעתה הסיח המקטרג את דעתו מהמשך חיי יעקב עם לאה. וכדי שייולד יהודה - שינה הקב"ה את

נבואת האימהות, "וניצל" את הסחת דעתו של המקטרג, והוליד מלאה ויעקב בן נוסף, שלא קראה לו יהודה. על שם ההודיה לקב"ה, שקיבלה ממנו בן נוסף מעבר למה שהגיע לה כמבואר ברש"י (כט, לה).

ה. כח התפילה, השירה, וההודיה לקב"ה שמאפיינים את מהות המשיח נמצא שלא הכניסה ליהודה ממהותה את כח התפילה הגדול שהיה לה, וכן את כח ההודיה לקב"ה - הנציחה בשמו יהודה, והם חלק מהמאפיינים את תכונותיו של מלך המשיח. ובזכות תכונות אלו שהשרישה לאה ביהודה, חיבר דוד המלך שיצא מזרעו את ספר התהילים שכולו תפילה והודיה לקב"ה. וכן בנו שלמה המלך חיבר את שיר השירים, שאין בבריאה שבח והודיה לקב"ה יותר מספרים אלו. ונראה גם שמסיבה זו, לא נעשה חזקיה המלך מלך המשיח, למרות שהיה מזרעם ומצאצאי יהודה, והיה גדול בתורה וצדיק באופן מופלג, כמבואר בגמ' בסנהדרין (טז). כיוון שלא אמר שירה להקב"ה שעשה לו את הנס הגדול בהריגת סנחריב וצבאו. כי כאמור לאה אמנו קבעה בבריאה, שאחד המאפיינים של שבט יהודה והמשיח שיבוא ממנו, הוא שהאדם יודה ויהלל וישבח בתמידות את הקב"ה, ובפרט לאחר שנעשה לו נס גלוי. ומי שחסרה לו מעלה זו - אינו ראוי להיות מלך המשיח, למרות גדלותו בתורה ושאר המעלות הנשגבות שיש לו.

ו. מה מסתתר מאחורי חטאם של ער ואונן

והנה לאחר שנולד יהודה שהוא אורו ושורשו של המשיח, מעתה עוקב אחריו המקטרג שלא יהיה לו ולזרעו המשך. ולכן בכל כוחו הסית הס"מ את שני בני יהודה ער ואונן, שלמרות שמבואר בחז"ל ובזוהר הקדוש שהיו אנשים גדולים מאד, והרי טבעו של כל אדם בר דעת - לשאת אשה ולהוליד ילדים, כדי שיהיה לו המשך בעולם. וכדברי רחל אמנו ליעקב (א, לב) "הבה לי בנים, ואם אין - מתה אנוכי" וע"ש ברש"י. וכ"ש הצדיקים שרצונם לקיים מצוות הבורא ית"ש, ולפרות ולרבות ולא חלילה לעשות הפוך ר"ל. ואילו ער הצדיק הגדול התנהג כאן באופן הפוך ובניגוד לטבע כמבואר ברש"י (לה, ט). וכמו כן אחיו אונן הצדיק כתוב בפירוש בתורה (לה, ט) מה היתה סיבת מניעתו מלהוליד ילדים - והרי אין אכזריות גדולה מכך. ובפרט שאפילו לטעותו הגדולה, נניח שהבן הראשון שייולד יקרא ע"ש אחיו, אבל שאר הילדים שייולדו לו אח"כ מתמר, הרי הם ודאי יהיו שלו וממשיכי דרכו. אלא הסיבה לחטאם הגדול היתה כאמור לעיל, בגלל שהס"מ יש לו כמלאך כוחות רוחניים מיוחדים, ובאמצעותם הצליח להסיתם לחטוא בניגוד לטבע ולדרגתם הרוחנית הגבוהה, והכל כדי שלא ייולד מהם השורש של המשיח, ולא יהיה המשך ליהודה. וכיוון שצדיקים אלו היו קרובים להיות אנוסים כשחטאו, לכן כתוב בזוהר הקדוש, שזכו להתגלגל אח"כ בנשמות אחיהם פרץ וזרח שנולדו מתמר ויהודה אביהם, ובכך תוקנה נשמתם.

ז. פעולות הסחת דעת שעשה הקב"ה שגרמו להולדת פרץ

לאור האמור, המשיך עדיין הס"מ להסית את יהודה שלא יתן את בנו שלה לתמר, כדי שלא ייולד ממנו אורו של משיח. וכלשון רש"י (לה, יא) שיהודה דחה את תמר בדברים שאין בהם ממש. אולם מכיוון שהקב"ה רוצה שדוד וזרעו כן יהיו בעולם, לכן גרם ערפול והסחת דעת מכולם, וחיכה לרגע שבו יעקב וכל בניו הצדיקים - שבטי ה' יהיו טרודים בצרותיהם, וגם יהודה יהיה טרוד באבלו על מות אשתו ושני בניו, ויסיח דעתו משיקום משפחתו, וברגע של היסח דעת כשהלך לגזוז את צאנו לצורך פרנסתו, גרמו משמים שתמר שהייתה צנועה במיוחד, שכסתה פניה אפילו בבית יהודה, שתעשה מעשה פרוץ שהוא בניגוד לטבעה ומהותה. ובו זמנית מבואר במדרש רבה (פה, ה) נשלח מלאך ליהודה להגביר לו את תאוותו באופן שלא תהיה לו בחירה אחרת, וכלשון המדרש שם על הפסוק "ויט אליה" - בעל כורחו, ושלא בטובתו ע"כ. כדי שבמציאות שנוצרה שנראית כפריצות, ושהעונש שמגיע על כך לתמר הינו מיתה בשריפה וכפי שאכן גזרו עליה, במצב הזה לא יחשוב המקטרג שיכול להיווצר מכאן שורשו של המשיח, ולכן הוא הסיח דעתו מהזיווג הזה. לפיכך דווקא מהזיווג הזה שכולם הסיחו דעתם ממנו - יכול להיולד פרץ שממנו נולד בהמשך

הדורות דוד המלך. ובכך מתורץ מה שהקשנו בתחילת המאמר, על הקשר שבין טרדת יעקב והשבטים - להולדת אורו של משיח.

והנה למרות שהמקטרג הפסיד במניעת ההריון - הוא עדיין עמל לבטלו. ולפיכך הוא החביא מתמר את הערבון שנתן לה יהודה, כדי שישרפו אותה עם העוברים שברחמה, ויאבד שורש המשיח. לכן שלח הקב"ה את גבריאל המלאך להביאם כמבואר בסוטה (:) או את המלאך מיכאל כמבואר בתרגום יונתן ב"ע (פסוק כד) וע"ש. והערבון הזה כשהוצג בביה"ד, גרם ליהודה שיודה שממנו התעברה תמר, ולכן לא הרגוה.

אמנם עדיין הס"מ לא מתייאש. ונקדים, שכדי שייולד אורו של משיח מיהודה, צריכים שני תנאים: א - שיהיה מהבן פרץ. ב - שפרץ יהיה הבן הבכור של תמר, שבאופן הזה הוא ימשיך את מלכות יהודה אביו. וכדי שיתקיימו שני תנאים אלו בלי שהס"מ יפריע, פעל הקב"ה שתחילה הוציא הבן זרח את ידו מרחם אמו, כלומר - שכעת לפי טבע הבריאה אמור זרח לצאת ראשון, כי לאחר הוצאת ידו ימשיך להוציא את ראשו וגופו, כמו שמקובל אצל כל התינוקות כשנולדים. ולכן כשראה זאת המקטרג, הסיח דעתו מעתה מהלידה, והיה בטוח שלא ייולד מכאן שורש המשיח, כי אם זרח יהיה הבכור - לא ייולד ממנו המשיח. ולכן מיד לאחר שהס"מ הסיח דעתו, החזיר הקב"ה את ידו של זרח לרחם של תמר, והוציא את פרץ ראשון מהרחם, כך שפרץ נעשה הבכור, וע"י כך התקיימו שני התנאים שמאפשרים לאורו של המשיח לבוא לעולם, וכפי שכתוב בסוף מגילת רות, שיחוסו של דוד המלך מתחיל מפרץ. וכעת לאחר שבא לעולם שורשו של המשיח, חיכה הקב"ה מאות שנים נוספות עד שיגיע הזמן הראוי לממש את זה להולדת דוד המלך.

בשלב זה נעזוב את יחוסו של שורש המשיח מצד הגברים, ונתבונן מעתה מעט מנפלאות הבורא ית"ש גם בצד של הנשים. וכיצד נוצרה לבסוף לידתו של דוד המלך, כאשר משמים מסיחים את דעתו של המקטרג, לאורך כל הדרך.

ח. כיצד הוצאו חלקים מנשמת המשיח ששכנו בשבי בגופו של לוט

והנה כדי שייולד דוד המלך שממנו יצא מלך המשיח, חייב הדבר להיות מזיווג של איש ואשה, שיש בנשמת שניהם שורש וחלק מנשמתו של המשיח. ומאחר והתבאר שהס"מ רוצה בכל כוחו למנוע היווצרות של חיבור זה, ולכן רק באופנים של היסח דעתו ניתן להוציא זאת לפועל. הנה מסיבות הידועות לקב"ה בלבד, שכנו בגופו של לוט שני חלקים מנשמתו של המשיח, והיו שם כלואות בשבי במקום נפרד, בלי להיות חלק מהנשמה שעמה הוא חי. ורק ע"י זיווג ניתן להוציא אותן, שבאמצעות עוברת הנשמה ששבוייה בגוף אחד לגוף השני או שעוברת לגוף של הולד שייולד מזיווג זה. ועיין באורה"ח הקדוש בספר דברים (כא, יא) שבאופן הזה יצאה נשמת רבי חנינא בן תרדיון ששכנה כשבוייה בגופו של שכם כשהזדווג עם דינה, ועברה לגוף הקדוש של דינה בת לאה ויעקב אבינו וע"ש.

כתוב בתורה בפ' וירא בהפיכת סדום (טו, טז) "וכמו השחר עליה, ויאיצו המלאכים בלוט לאמור... ואת שתי בנותיך הנמצאות" וכו'. וכתוב במד"ר שם (ג, ט) אמר ר' טוביה ב"ר יצחק: הנמצאות - זה רות המואבייה, ונעמה העמונית. ואמר ר' יצחק על זה נאמר בתהילים (פס, כא) "מצאתי דוד עבדי" והיכן מצאתיו - בסדום ע"כ. וממשיך המדרש שם (נא, ח) "לכה נשקה את אבינו ייין" ר' תנחומא משום ר' שמואל אומר: למה כתוב ונחיה מאבינו זרע ולא כתוב נחיה מאבינו בן? אלא שנרמז כאן לאותו הזרע הבא ממקום אחר שהוא - מלך המשיח. לפיכך לצורך זה נשלח מלאך והביא למערה שהתחבאו בה ייין מגן עדן, כדי שעמו ישכרו את לוט אביהן, וע"י כך כשהן יזדווגו עמו - יצאו מגופו שני החלקים מנשמת המשיח ששכנו שם בשבי. ומוסיף על כך רבינו בחיי שם (פסוק לג) שכתוב בתורה "ותשקין את אביהן ייין בלילה" - הוא" וקשה, מה מלמדת המילה הוא? ותירץ רבינו בחיי, שהכוונה היא - על הקב"ה, שהוא עצמו סיע שצא מזיווג זה נשמת המשיח, ותעבור לגופם של הילדים מואב ועמון וע"ש.

נמצאנו למדים, שגם כאן סובב הקב"ה ששורש נשמת המשיח תצא מהכח אל הפועל בזמן של היסח דעת, כלומר - בשעה שהחריב ארבע

ערים בסדום ושכנותיה. כמו כן הזיווג נעשה בצורה שפילה, כאשר אב שהינו אחיינו של אברהם אבינו, חי עם שתי בנותיו. ולכן חשב הס"מ שמזיווג כזה, ובזמן הזה, ודאי שלא יכול לצאת דבר קדוש, וממילא הסיח דעתו מכך, ולכן הקב"ה "ניצל" את המצב, ודווקא אז הוציא מהכח לפועל שני חלקים מנשמת המשיח ששכנו בגופו של לוט ועברו לילדים מואב ועמון.

ט. למה הסיח הס"מ דעתו מנשמות המשיח כשהגיעו למואב ועמון

והנה לאחר שנולדו ילדים אלו, מאחר והס"מ ראה שמהם הוקמו שתי אומות של רשעים גדולים, ולכן נאסר עליהן לבוא בקהל ה' אפילו אם יתגיירו, ועדיין לא חודשה ההלכה שהנשים מותרות לבוא בקהל ה', לפיכך מעתה הס"מ הסיח דעתו מנשמות אלו. כי היה בטוח שלא יוכלו להיכנס לעם ישראל, וכל זמן שכל חלקי נשמת המשיח לא יתאחדו ביחד - לא ייולד המשיח.

אמנם הקב"ה גלגל במשך השנים את נשמת המשיח ששכנה אצל הבן מואב שהיה מייסד אומה זו, וגלגל אותה ממלך אחד לשני עד שהכניסה לעגלון מלך מואב, ומשם היא עברה לרות שהייתה בתו או נכדתו של עגלון כמבואר בגמ' בסנהדרין (ק,ה), ובגמ' בנזיר (כג, א) וע"ש בתוס'.

והנה כעת כדי שהנשמה הזאת תצא משבייתה באומה שנאסר עליה לבוא בקהל ה' ותכנס לעם ישראל, הביא הקב"ה רעב בארץ ישראל, ומחמת זה עזב אלימלך את ארץ ישראל למרות שהיה מגדולי ישראל ומשבט יהודה ויחד עם אשתו נעמי ושני בניהם עברו למואב. וכל זה סובב משמים, כדי שמחלון יקח לאשה את רות המואבייה למרות שלא גייר אותה, כי עדיין לא התחדשה ההלכה שמואביות מותרות לבוא בקהל ה'. וע"י הזיווג עמה, תעבור ממנה נשמת המשיח שהייתה בגופה לגוף היהודי של מחלון. לפיכך לאחר שהתחדשה ההלכה בסוף ימי בועז שמואביות מותרות לבוא לקהל ה', ומסובב הסיבות גרם שרות שהתאלמנה בינתיים ממחלון תרצה להינשא לבעוז, היא אמרה לו (ג, ט) "זפרשת כנפיך על אמתך [כלומר - תנשא לי] כי גואל אתה" ופי' רש"י - לגאול נחלת אישי ע"כ. כלומר, אם תשא אותי, בכך תגאל את נשמת מחלון שבקרבה שוכנות כעת גם חלקים מנשמתו של המשיח, וע"י זיווגם - נשמת המשיח תכנס לבן המשותף שייולד להם שנקרא - עובד. וכך אכן עשה בועז בפועל, ובלדת בנם עובד - נגאלה ותוקנה נשמת מחלון ונשמת המשיח ששכנה בו, ועברה כעת לשבט יהודה.

י. סיבת הערפול והספק בכשרותה של רות המואבייה שהתגיירה

אמנם כדי שגם כאן הס"מ לא יקטרג, פעל הקב"ה, שבאותו הלילה שחי בועז עם רות הוא נפטר באופן פתאומי, כדי שכל העם יאמרו שהוא נענש מידידת משמים, כיוון שטעה בכך שהתיר את רות המואבייה לבוא בקהל ה', וממילא גם אם לבסוף ייולד מזיווג זה ילד - הוא ייחשב כגוי ופסול מלבוא בקהל ה', כי נולד מרות המואבייה, שכלפי המואביים - לא יעזור להם אם יתגיירו, כי תמיד הם נאסרים מלבוא בקהל ה'. ולכן כשנולד עובד, רות ונעמי התביישו ולא קראו שם לילד, ורק השכנות קראו לו שם, וע"ש בפירוש האלשיך הקדוש בסוף מגילת רות. לאור האמור, מובן שאע"פ שהתברר אח"כ שעובד היה ת"ח וצדיק גדול, וכן בנו ישי היה ת"ח וצדיק מופלג שלא חטא מימיו, ומבואר בגמ' ב"ב (פ, ד) שמת רק בגלל חטא אדם הראשון, אולם עדיין העם לא היו שלמים שאכן ישי כשר לבוא בקהל ה', בגלל היותו נכד לרות המואבייה.

יא. התעלומה שנוצרה בלידת דוד המלך, והסיבות לכך

כתב החיד"א בספרו יוסף תהילות על התהילים (טו פ) בשם מדרש חז"ל, שאפילו ישי הצדיק למרות שנולדו לו שבעה בנים שכולם היו צדיקים מופלגים, עדיין פחד שמא אכן בועז ובית דינו טעו בהלכה, והוא פסול לבוא בקהל ה', לכן פרש מאשתו היהודייה שנקראה נצבת בלי שנתן לה גט. ולאחר מכן לקח את שפחתו הכנענית שעבדה בביתו ואמר לה: הרי את משוחררת מעבודתך אצלי, בתנאי שאם אני כשר לבוא בקהל ה' - השחרור חל, ואת תהי אשתי כגורת כשרה. אולם אם אני פסול לבוא בקהל ה' - כלומר שבועז טעה בהלכה - השחרור הזה לא יחול, ואת נשארת עדיין שפחה כנענית, והרי כמואבי מותר לי לחיות עם גויה.

אלא שהשפחה ריחמה על אשת ישי היהודייה, ואמרה לה שתנהג כמו המעשה שעשתה לאה אמנו עם יעקב, שהחליפה את רחל באותו הלילה. וישי חי באותו הלילה ללא ידיעתו עם אשתו היהודייה, והיא התעברה ממנו מזיווג זה, ולילד שנולד היא קראה - דוד. ולכן ישי וכל בניו שלא ידעו מהתמורה שנעשתה בסתר, חשבו שאמם התעברה מאיש זר, למרות שנשאה עדיין אשת איש, וממילא דוד הינו ממזר ודאי, ופסול לבוא בקהל ה'. ועל כך קונן דוד בתהילים (טו, טז) "מוזר הייתי לאחי, ונכרי לבני אמי" ואמרו חז"ל בילקוט שמעוני שם, אל תקרי מוזר אלא ממזר. כלומר, בכוונה תחילה סובב הקב"ה הסתר נוסף לפני גילוי אורו של משיח, כדי שהולדת דוד תעשה באופן משונה ונעלם ביותר, שאפילו מאביו ומאחיו תהיה נסתרת. והכל נעשה כדי שהס"מ לא ימנע דווקא לפני הגילוי האחרון וההוצאה לפועל את גלוי נשמת המשיח שהייתה כעת בגופו של דוד המלך, כשהיא מאוחדת עם כמעט כל חלקי נשמתו שהתפזרו במקומות שונים, וכפי שהתבאר לעיל, למעט החלק מנשמתו שהיה עדיין בשבי אצל עמון.

יב. הכרעת שמואל הנביא בכשרותו ובייחוסו של דוד המלך

אמנם מאחר ועדיין לא הגיע זמנו של דוד המלך להתגלות, לכן שלחו אותו במשך עשרים ושמונה שנים להיות רועה צאן, בתקווה שייטרף ע"י האריות והדובים, מאחר ולדעתם הוא ממזר. ורק בתום שנים אלו כשבא שמואל הנביא ומשחו למלך על ישראל, אז הבין ישי אביו למפרע כיצד נולד דוד בכשרות, כי הרי ממזר לא יכול להיות מלך ישראל. וכמו כן בכך ששמואל משחו, התברר להם למפרע, שבוטל דוד וביטול דוד צדקו בהכרעתם, ורות המואבייה כשרה לבוא בקהל ה' לאחר שהתגיירה, כי הרי גוי לא יכול להיות מלך ישראל.

אלא שהייתו ושמואל משח את דוד למלך בזמן כהונת שאול המלך, לפיכך היא נעשתה בצנעה ובהסתר, כמבואר בשמואל א' (יג, יד), ולכן שאול ותלמידי החכמים שבדורו כמו דואג, היו עדיין מסופקים בכשרותו של דוד, האם הוא ראוי לבוא בקהל ה' כיוון שהוא נין לרות המואבייה. ורק לאחר שהרג דוד את גוליית מבואר בגמ' ביבמות (עו: - טז) שהורה להם עמשא בן יתר בשם שמואל הנביא, שהכרעת בועז להתיר את נשות מואב ועמון הינה הלכה למשה מסיני ושלא ניתן לפקפק בה, והיות ושמואל עדיין חי, ניתן לאמת אצלו שכך היא ההלכה למשה מסיני, וממילא מעתה הוכשרו דוד ומשפחתו לבוא בקהל ה' ללא כל פקפוק וערעור.

יג. כיצד נגאלה נשמת המשיח שהייתה בעמון

והנה התבאר לעיל, שחלקי נשמת המשיח מצד הנשים ששכנו בגופו של לוט התחלקו לשניים, כאשר חלק אחד הגיע למואב וממנה נולד לבסוף דוד המלך. אולם החלק השני הגיע לעמון וצריך לגאול גם אותו משביה, ולהכניסו למלכות יהודה. מבואר במדרשי חז"ל, שבימי שלמה המלך בסוף שלוש שנות גלותו, ועיין בגיטין (פח). כיצד זה החל, הוא הגיע קבצן עני למטבח של מלך עמון לשמש כעוזר לטבח, ושם נקשרה עמו בת מלך עמון שבקרבה שכנה החלק האחרון מנשמת המשיח, ונשמה זו דחפה אותה להינשא לשלמה למרות מעמדו השפל, בעוד שהיא היתה בת מלך. ואכן לאחר שהתגיירה - כך נעשה, ומהזיווג הזה נולד להם רחבעם שאליה עבר החלק האחרון של נשמת המשיח, ומעתה כל חלקי נשמת המשיח נמצאים בשבט יהודה ובאופן גלוי.

יד. הסיבות שמחתו השמייע הקב"ה בשלושה מקרים בת קול משמים לכלל ישראל

כתוב בגמ' מכות (כג:), ובמד"ר בראשית (פה, יב) כאשר הודה יהודה שממנו התעברה תמר, יצאה בת קול משמים ואמרה בקול שכולם שמעו - שאכן תמר התעברה מיהודה. וכן ישנם עוד שני מקרים שיצאה בת קול משמים באופן שכל הנוכחים שמעו אותה. הפעם השנייה נאמר בשמואל א' (יב, ה) כאשר שמואל הנביא אמר לעם לפני מותו, שיעידו

עליו שהוא נאמן בכל שנות מנהיגותו, ומעולם לא לקח מאף אדם כסף, וכל העם אמרו שהם מעידים על כך. ומיד יצאה גם בת קול משמים ואמרה בקול - עד. כלומר, שגם בשמים מעידים שהוא היה מנהיג כשר ונאמן. והפעם השלישית במשפטו של שלמה המלך עם שתי הנשים שדנו למי שייך הילד החי, כמבואר במלכים א' (ג, כ) ושם הכריע שלמה בחכמתו על אחת מהן שהיא אמו, למרות שלא היו לו עדים על כך, ויצאה בת קול משמים ואמרה בקול - היא אמו, וכמו שפסק שלמה בחכמתו.

ולכאורה צריך להבין, מה המיוחד שדווקא במקרים אלו צריך נס על טבעי, שכל העם ישמעו בת קול משמים לאשר את מה שקורה בארץ?

אמנם לענ"ד לשלושת מקרים אלו מטרה אחת והיא - חיזוק אורו וסמכותו של המשיח, וכדלהלן. התבאר לעיל באותו ז', שתמר התעברה מיהודה בילדים פרץ וזרח. כאשר מפרץ יצא דוד המלך שמזרעו יצא מלך המשיח, וכפי פירוט הייחוס שכתוב בסוף מגילת רות. והנה על כשרותו וייחוסו של דוד המלך והמשיח שיצא ממנו - אסור שיהיה כל פקפוק או ערעור, מאחר ורק על ידו תבוא הגאולה לעם ישראל, ויבנה ביהמ"ק במהרה בימינו, וכמו שהאר"ק הרמב"ם בהל' מלכים (פרקים יא-יב).

לפיכך אע"פ שיהודה הודה שבא על תמר, אולם יתכן שהיא הזדווגה לפני כן עם אנשים נוספים, ומהם היא התעברה. וא"כ נמצא שפרץ שייולד איננו בנו של יהודה, וממילא גם דוד לא מיוחס ליהודה, לפיכך דווקא כאן יצאה בת קול משמים כדי שכולם ישמעו, שפרץ אכן הוא בנו של יהודה ושממנו התעברה תמר. וכך מבואר בהרחבה בגמ' מכות (כג:) וברש"י שם בד"ה ממני יצאו וכו' וע"ש.

כמו כן התבאר לעיל באותו יב ע"פ הגמ' ביבמות (טז) שרק על סמך עדותו של שמואל הנביא שישנה הלכה למשה מסיני שמואבית ועמונית כשרות לבוא בקהל ה' לאחר שיתגיירו, שלא כמו הזכרים מאומות אלו שנאסרו עולמית. ורק מחמת הוראתו של שמואל - הסכימו שאול המלך והת"ח שבדורו להכשיר את דוד המלך ומשפחתו. והנה היה עדיין מקום לפקפק ולומר, מי אמר ששמואל עצמו נאמן בדבריו, אולי הוא קיבל בסתר כסף מדוד או מישי, ולכן אמר כך? לפיכך יצאה בת קול משמים כשכל ישראל שמעו אותה - ששמואל הנביא נאמן וישר, ומעולם לא קיבל כסף מאחרים, ולכן על סמך אותה בת קול שאישרה את נאמנותו של שמואל, הסכים אח"כ שאול וכל העם לקבל את הכרעתו שישנה הלכה למשה מסיני, שמואבית ועמונית כשרות לבוא בקהל ה', וממילא דוד המלך כשר ומיוחס בן אחר בן עד פרץ בנו של יהודה. לפיכך אומרת הגמ' ב"ב (ד) ששמואל כתב את מגילת רות כלומר - ששמואל גם העיד בכתב ידו ושנכתב ברוח הקודש, על ייחוסו של דוד המלך לפרץ בנו של יהודה.

כמו כן כתוב במלכים א' (ג, יב) שבגבעון נתן הקב"ה לשלמה המלך "לב חכם ונבון אשר כמון לא היה לפניך, ואחר כך לא יקום כמותך" ומיד לאחר מכן (פסוק טז) הגיע לפניו משפטן של שתי הנשים עם הילד החי. והנה נאמר לגבי מלך המשיח בישעיהו (יא, ב) "ונחה עליו רוח ה', רוח חכמה ובינה ... והריחו בירת ה', ולא למראה עיניו ישפוט" כלומר, גם מלך המשיח שיבוא מזרעו של שלמה המלך, יזכה לחכמה ובינה אלוקית מיוחדת, שבעזרתה הוא ישפוט את בני האדם, וללא עדים. ולכאורה, מי אמר שיצדק במשפטו, ואולי זה נובע מניחוש אקראי בלבד. ואם כך יערערו האנשים - יאבד המשיח את כל תוקפו וסמכותו? לכן יצאה בת קול אצל שלמה המלך להודיע לכל העם, שכאשר הקב"ה נתן חכמה ובינה אלוקית למלך ישראל משבט יהודה - אז המשפט הינו אמיתי. וכמותו גם מורים בשמים, ואין בכך כל ספק, למרות שאין לו עדי ראיה על כך. וממילא למדנו משלמה המלך, ומהאישור שקיבל מבת הקול משמים - שכך יהיה כוחו של מלך המשיח שיבוא במהרה בימינו, ושהרמב"ם כתב עליו, שיחכם בחכמה אלוקית עוד יותר משלמה המלך. ויה"ר שנזכה בקרוב בימינו לראות בגאולת משיח צדקנו.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה